Byminner

Nr 2 • 2017

Byminner er Bymuseets tradisjonsrike tidsskrift, som vi gir ut i samarbeid med venneforeningen.

Tidsskriftet formidler ny kunnskap om Oslos historie og har vært utgitt siden 1955. Det ble lansert til Bymuseets 50-årsjubileum av museets nye direktør Harald Hals II, som var aktiv og nyskapende på mange felt. Målet med utgivelsen var, i tillegg til å formidle kunnskap om byen, at bladet skulle være et bindeledd mellom museet og publikum, spesielt museets medlemmer. Denne ambisjonen har vi fortsatt.

Redaktøransvaret går på omgang blant museets fagfolk. De siste ti årene har spesialbibliotekar Anne Birgit Lindaas vært redaktør. Flere av museets medarbeidere deltar i redaksjon og produksjon. I tillegg har redaksjonen et eksternt medlem som bidrar til å utvide perspektivet.

Etter eget ønske trer Anne Birgit Lindaas nå ut av redaktørrollen. Vårt eksterne medlem Knut Sprauten, historiker og direktør for Norsk Lokalhistorisk Institutt, ønsker også avløsning. Vi benytter derfor anledningen til å takke dem begge for mange interessante nummer av Byminner av høy kvalitet, og for et faglig bredt og inkluderende artikkeltilfang i Hals' ånd – og i samsvar med dagens museumsforståelse. Som Hals formulerte det i 1955, er Bymuseets arbeidsområde fortsatt «hele Oslo by med dens topografi, historie, sosiale og kulturelle liv».

Leder av museets dokumentasjons- og samlingsavdeling Kristin Margrethe Gaukstad overtar nå redaktøransvaret, og dette er hennes første nummer. Historiker Øystein Eike ved Oslo byarkiv er kommet inn som nytt eksternt medlem. Han sitter også i venneforeningens styre. Vi håper det kan bidra til enda tettere kontakt mellom museet og vennene framover. Jeg ønsker dem og resten av redaksjonen lykke til med arbeidet – og våre lesere og venner en fin sommer!

Lars Emil Hansen
Museumsdirektør

Byminner

Nr 2 • 2017 – Årgang 62

Utgitt av Oslo Museum i samarbeid med Bymuseets venner.
Postboks 3068 Elisenberg
0207 Oslo
Tlf: 23 28 41 70
www.oslomuseum.no

REDAKTØR:
Kristin Margrethe Gaukstad

I REDAKSJONEN:
Gro Røde, Lars Roede, Vegard Skuseth, Øystein Eike

FOTOBEARBEIDING:
Rune Aakvik

UTFORMING/LAYOUT:
Torunn Fossen

Forsidefoto: Vår på Olav Ryes plass, 1958
FOTO: OTTAR GLADTVET / OSLO MUSEUM

INNHOLD

Jorunn Sanstøl:
Med kunstnerblikk på Akerselva 4

Olav L´Orange:
En elegantier i streken
– om tegneren Olav Engebrigtsen 14

Vegard Skuseth:
Diva – en fotoutstilling med scenens store damer 22

Kirsti Gulowsen:
Sagveien 28 – speil av en bydel gjennom 150 år 30

Audun Kjus:
Minnekafé 46

Se hva som skjer i høst på Bymuseet 50

FORORD

I 2013 fikk Oslo Museums byhistoriske samling en større donasjon med tegninger utført av kunstneren Olav Engebrigtsen. Han var en allsidig tegner og maler som få i dag kjenner til. Om kunstnerens liv og virke kan vi lese i artikkelen av hans barnebarn Olav L'Orange.

Kirsti Gulowsen ved Oslo byarkiv har skrevet en utførlig artikkel om Sagveien 28, der Arbeidermuseet i dag holder hus. Gårdens historie speiles i den generelle samfunnsutviklingen i Oslo, og vi får et nært innblikk i bygningens 150-årige historie med oppturer og nedturer.

Bymuseet arbeider aktivt for å vise frem sine samlinger, og i februar åpnet en ny og omfattende utstilling med malerier av Akerselva fra museets innholdsrike kunstsamling. Vår nylig pensjonerte kunstkonservator, Jorunn Sanstøl, har skrevet om noen av maleriene som nå henger i utstillingen «Akerselva i kunsten» på Arbeidermuseet.

Teatermuseets rikholdige fotografisamling har de siste årene blitt ompakket, katalogisert og digitalisert, og nær 4000 nye motiver er til nå publisert. Tilgjengeliggjøring av fotografier på nettet er bra, men vi ønsker i tillegg å lage en utstilling med noen av de beste fotografiene fra samlingen. Fotoutstillingen «Diva – fotografblikk på teatrets kvinner» – åpner på Bymuseet 7. september. Artikkelen til fotoarkivar Vegard Skuseth gir en forsmak på utstillingens tema og innhold.

Dessuten får du informasjon om museets nye digitale satsing www.minner.no, som skal bidra til at folk kan dele sine personlige historier på en enkel måte hjemme eller gjennom arrangerte «minnes-kvelder».

Byminner vil nå i større grad fokusere på museets aktiviteter, tematikk og formål. Artiklene skal gjenspeile eksisterende eller kommende utstillinger, prosjekter eller arrangementer. Den visuelle profilen vil bli tydeligere, med større og flere bilder, hovedsakelig fra museets egne samlinger. I tillegg ønsker vi å få inn «små-stoff» fra publikum og museets ansatte om «min gjenstand», «mitt sted» eller «min opplevelse».

Vi ønsker alle våre lesere en riktig god sommer!

Kristin M. Gaukstad
Redaktør

JORUNN SANSTØL

Med kunstnerblikk på Akerselva

Artikkelen er basert på utstillingen «Med kunstnerblikk på Akerselva» som vises på Arbeidermuseet fra 16. februar 2017. Den spenner over en periode på 150 år og består av både malerier, grafikk og tegninger fra Bymuseets samling. Motivene fra Akerselva vises samlet for første gang. «Vannmaleren» par excellence, Frits Thaulow, er ikke representert i museets samling med maleri herfra, og han vil derfor glimre med sitt fravær. Men utstillingen gir et interessant innblikk i Akerselvas geografi og historie og kunstnernes mange måter å fremstille den på.

«Vor Elv, du er altfor god til kun at tjene til Pynt!» skrev Henrik Wergeland i Forstædernes Klagesang i 1836. Elven har vært gjenstand for mange dikteriske beskrivelser gjennom tidene. I pakt med elvens liv har det vekslet mellom hyllning, som det noe pompøse hyrdediktet av kanniken Hallvard Gunnarson fra 1591, hvor han skriver om elven som «...med et pludselig Sprang styrter sig ud i de havsalte Bølger» og Andreas Bull som er opphavsmann til diktet om elven som «Den smukke Nymphe Azurblaa...» fra 1792, til Oskar Braatens beskrivelse av den som «En graagul, skidden elv som glir sagte og makelig gjennem byen og forpester luften».

En elv er et viktig element i en bys geografi. Både miljømessig, visuelt og økonomisk har den betydning for byen. Ifølge Harry Fett var Akerselva kunstnernes kjæreste barn, og Akerselva er vel den elven som er mest benyttet av våre kunstnere. Elvens varierende bruk og utseende gjennom historien gjenspeiles i kunstnernes gjengivelser, enten de har valgt å vise de idylliske partiene fra tidlig 1800-tall, industriutbyggingen på midten av århundret eller den senere grå tristessen med falleferdige hus langs elvebredden. Broene har vært et motiv som har gått igjen. Blant kunstnerne som har valgt elven som motiv, finner vi både amatører og malere som hører til våre mest kjente og beste kunstnere.

De tidligste maleriene

De tidligste maleriene fra første halvdel av1800-tallet er gjerne hverken datert eller signert, så vi vet ikke hvem som har malt dem, og tidfestingen er gjerne foretatt ved hjelp av stil og motiv.

Den eldste avbildningen vi kjenner er den engelske John William Edys akvarell (her vist som fargelitografi) som viser et idyllisk parti fra området rundt Vaterlands bru. Edys bilde kan tidfestes til 1800, da vi har dokumentasjon på at han befant seg i Christiania dette året. Sammen med sin offiserskollega William Fearnside reiste han rundt i Norge, etter sigende på oppdrag fra den engelske forleggeren John Boydell, for å tegne prospekter fra Norge til et nytt verk. Skissene ble brukt som utgangspunkt for arbeider i hjemlandet og resulterte i et verk utgitt posthumt i 1820. De to engelskmennene ble imidlertid arrestert mistenkt for spionasje. Bildet fra Vaterland er neppe malt på stedet, men antagelig tegnet etter skisser.

Vaterlands bru, John William Edy, ca 1800.

Det noe naivistisk malte bildet fra Schultzehaugen viser et landlig parti fra elven ved Øvre Foss. Her kjenner vi ikke kunstneren, men daterer maleriet til begynnelsen av 1800-tallet etter bebyggelse og stil. Gården ligger sentralt i bildet, og elven slynger seg gjennom et landlig område. Lengst til venstre i bakgrunnen er Gamle Aker kirke. Landskapet er ikke helt realistisk gjengitt, kanskje har kunstneren benyttet seg av en viss kunstnerisk frihet. Eller er det malt på bestilling? Har oppdragsgiveren bedt om ønskede elementer – et ikke helt uvanlig fenomen, især i tidlige malerier.

Maleriet fra Vøienfossen og Beierbrua, kjenner vi heller ikke opphavsmannen til, men vi antar at også dette maleriet er fra begynnelsen av 1800-tallet. I maleriet er Monsesaga i fokus. Det var et av de største sagbrukene langs Akerselva, kjøpt av Mogens Lauritzsøn på Linderud

Schultzehaugen, ukjent kunstner, beg. av 1800-tallet.

Beierbrua, ukjent kunstner, beg. av 1800-tallet.

«Vøyen Brug ved Christiania», Johan Henrik Truzschler Hanck, 1831.

Nydalen Mølle ved Akerselva, Ferdinand Gjøs, ca 1830.

Akerselva ved Beierbrua, Peter Christian F. Wergmann, 1830-tallet.

Fra Nydalen med Christiania Spigerverk, Suckow, ca 1850.

i 1697. Her dominerer fossefallet og bygningsmassen komposisjonen. Maleriet har muligens vært et bestillingsverk fra en stolt sageier.

Den lille sjarmerende miniatyren i gouache (dekkende vannfarger), malt av Johan Henrik Truzschler Hanck, viser Sagene og Vøienfallene fra 1831. I bakgrunnen ses Nedre Vøien gård, til høyre står Nedre papirmølle eller Glads mølle med sitt karakteristiske mansardtak. Begge bygningene finnes i dag.

Hanck var født i Christiania, men virket som kunstner og bygningskonduktør i Danmark. I Weilbachs Kunstnerleksikon står det om ham at han «...udførte små prospekter i gouache og akvarel af historiske mærkværdigheder i og omkring Odense,...».

Ferdinand Gjøs har malt mange malerier fra Christiania og omegn. Han hørte til de såkalte håndverkskunstnerne, hvor stilen er karakterisert med en viss nøktern tørrhet og naivisme. I Gjøs' maleri, antagelig fra rundt 1830, renner elven i små stryk forbi et lite skogholt og Nydalen mølle. Møllen hørte til den tidligste «protoindustrien»; før industriutbyg-

gingen var området her stort sett skogbevokst med enkelte sagbruk og møller.

Mangfoldiggjøring av motivene

Industrien langs Akerselva ble gjenstand for en hyppig kunstnerisk gjengivelse, gjerne i xylografier og litografier som gjorde det mulig å mangfoldiggjøre motivene i aviser og tidsskrifter som Skilling-Magazin. Den danske Peter Christian F. Werg-

Nydalen fabrikker, Johan Fredrik Eckersberg, 1851.

Akerselva ved Slåmotgangen, Harald Bertram Hansen, 1882.

mann kom til Norge etter 1830. Han har, foruten å ha dekorert flere rom på Slottet, utført en rekke realistiske prospekter fra blant annet Christiania. I samtiden ble de ikke udelt positivt mottatt. Henrik Wergeland skrev i Statsborgeren i 1836 at han «...skamhutler og prostituerer os i vort land i en mængde af gudjammerlige steentrykk...» I dag har disse prospektene stor dokumentasjonsverdi, som hans fargelitografi fra Sagene og Beierbrua, antagelig fra 1830-tallet. Området her har ikke gjennomgått stor forandring.

Den store industriutbyggingen langs Akerselva startet rundt midten av 1800-tallet, og den fikk en voldsom

vekst utover århundret. Dette skapte et press på byen og ikke minst elven hvis nytteverdi ble utnyttet til det maksimale. Tekstilindustrien utgjorde de første virksomhetene. Frem til begynnelsen av 1870-årene var dette den største industrien i byen.

Romantisering av industrien

Fabrikkene ble bygget i teglstein og hadde en særegen arkitektur. I begynnelsen ble fabrikkene avbildet i landlige omgivelser og idyllisert i malerier, som i Johan Fredrik Eckersbergs maleri fra 1851 av Nydalen fabrikker, som det første vi kjenner i denne sjanger. Ellendalens Bomuldspinderi ble anlagt i 1845. De karakteristiske røde mursteinsfabrikkene ble et yndet tema for flere kunstnere, og som her ses i frisk kontrast til de grønne, landlige omgivelsene. Maleriet er nærmest en hyllest til den nystartede industrien. De grønne åsene i bakgrunnen og landskapet forøvrig er ennå ikke dominert av industriutbyggingen som skulle komme til å prege landskapet. Kunstneren var venn av grunnleggeren Adam Hiorth, og han har malt flere versjoner av dette motivet. Antagelig er maleriet malt på bestilling. Eckersberg var blant annet i Düsseldorf, men har ikke her noe av skolens brune fargetoner. I 1859 åpnet han sin malerskole i Christiania og fikk stor innflytelse på senere generasjoner av norske kunstnere.

To malerier i museets eie er signert Suckow og er antatt malt på midten av 1800-tallet. Maleren er ikke kjent utover disse friske og fargesterke maleriene fra fabrikkområdet i Nydalen og Akerselva. De mursteinsrøde og okergule fabrikkbygningene langs elven er her fortsatt omgitt av friske grønne jorder i et ellers ubebygd landskap. Det er malt før industriutbyggingen skjøt fart. Brekke gård, som ses på et av maleriene, tilhørte den store skogeiendommen Nordmarksgodset, og hovedbygningen ble oppført i 1814 som «jaktslott» for Peder Anker. Begge maleriene er malt i tidens nøkterne og naivistiske stil.

Mot slutten av århundret endrer både det kunstneriske uttrykket og motivene karakter, og vi finner større variasjon både når det gjelder stil og valg av motiv. Interessen for elven og dens utslag i kunsten blir mer individualistisk etter kunstnerens posisjon og kunstneriske agenda.

Nyrealister

Harald Bertrand Hansen var venn av Edvard Munch, og sammen med Halfdan Strøm rodde de daglig på Akerselva i 1882. Langs elvebredden fant de små pittoreske steder som motiv for sine malerier. Munch beveget seg i andre retninger i sitt kunstneriske uttrykk, men Bertrand Hansens lille, sjarmerende Akerselva ved Slåmotgangen viser en ny og mer realistisk retning innen kunsten.

Nyrealistene Anders Svarstad og Ivar Lund representerte et brudd med stemningsmaleriet fra slutten av århundret. De ville skildre arbeiderstrøkene med falleferdige hus og fabrikker. Svarstad var sterkt sosialt engasjert og bestrebet seg på å gi sine motiver en egen koloritt av rust og anløpne farger. «Fabrikkens røde tegl, trærnes saftige grønt og luftens blaa! Det var et motiv nesten støiende av liv og handling...». Svarstad var hovedsakelig interessert i bebyggelsen langs elven, med sine mange fabrikkbygninger, falleferdige hus og båter. Bymuseets maleri fra Akerselva, fra 1933, har som hovedmotiv Bentse Brugs fabrikkbygninger. Bentse Brug var opprinnelig et kvernbruk med papirmølle tilbake til 1600-tallet. Rundt 1850 fikk anleggene nye, moderne bygg etter tidens industriarkitektur. De ble revet på 1950-tallet.

Motivet er noe utypisk Svarstad som nå har beveget seg ut i naturen. De okergule bygningene dominerer i komposisjonen, hvor landskapet

Bentse Brug i 1858, Anders Svarstad, 1933.

Akerselva nedenfor Vaterlands bru, Ivar Lund, 1903.

med trær og elv er malt mer summarisk. En mann fisker i forgrunnen. Maleriet er et lite mysterium. Da Svarstad malte bildet hadde fabrikken forlengst fått et annet navn. Dessuten er komposisjonen den samme som Eckersbergs lille tusjtegning fra 1858. Har Svarstad benyttet tusjtegningen som forlegg? På grunn av maleriets store format og uvanlige motiv for Svarstad kan man undres på om det er et bestillingsverk.

Rundt århundreskiftet malte Ivar Lund flere bilder fra Vaterlands bru, nøkterne vinterbilder av Vaterlandsområdet med broen og bygningene rundt i tung vinterstemning og grå tristesse. Den store bygården til høyre i bildet hadde adresse Grønland 2. Den ble revet rundt 1970 og området er i liten grad bebygd i dag.

Lenger ut på 1900-tallet finner vi Axel Stephansens malerier fra samme området. Nå er tristessen mer påfallende. I museets eie finnes det to nesten identisk like malerier fra dette området malt av Stephansen, begge i uvanlig stort format. Han har benyttet en monoton grålig fargeskala, både når det gjelder maleriet fra 1915 og 1918. Dette motivutsnittet er benyttet av flere fotografer. Stephansen var opprinnelig dansk. Foruten flere bilder fra Akerselva, har han malt et

stort antall malerier fra byens gamle bebyggelse som nå er forsvunnet, i sin karakteristiske realistiske og nøkterne stil.

Otto Hennig var representant for den nyromantiske retningen innen norsk kunst. I maleriet ved Hausmanns bru er det fortsatt en viss stemning, der elven flyter med små krusninger gjennom det snødekte bylandskapet.

Sverre Hennums maleri fra 1918 har en lystigere tone med de røde fabrikkbygningen som speiler seg i vannflaten. Det koloristiske maleriet er fra området nedre Grünerløkka der vi finner dagens Indigo og Blå. Her gjør elven en krapp sving. På motsatt side ses to husfasader med bruddstykker av tekst Eureka Mekaniske Verksted. De solbelyste veggflatene og en livfull elv gir bildet en munter koloritt.

I Birger Harms maleri fra Sagene fra 1940-tallet har fabrikkene fått hovedrollen, mens elven flyter gjennom bebyggelsen. Det er et realistisk maleri holdt i duse brunlige fargetoner. Flere av byens mange skorstener rager opp i horisonten i det nesten ensfargete bylandskapet.

Dagens kunstnere har ikke vært så opptatt av å male Akerselva. I dag er elven rustet opp og det er laget

Akerselva, Vaterlands bru, Ivar Lund, 1903.

Akerselva mellom Vaterland og Hausmanns bru, Axel Stephansen, 1918.

Akerselva ved Hausmanns bru, Otto Hennig, ca 1900.

Akerselva, Sverre Hennum, 1918.

Akerselva, Birger Harm, 1940-tallet.

turstier hvor folk kan spasere, fiske og til og med bade. Den er blitt et viktig rekreasjonsområde for byens befolkning. De gamle fabrikkbygningene er blitt kulturinstitusjoner og kontorer. Kanskje billedkunstnerne en dag igjen vil finne elven attraktiv som motiv?

Jorunn Sanstøl er kunsthistoriker og nylig pensjonert kunstkonservator ved Oslo Museum.

Litteratur:

Weilbachs kunstnerleksikon, Kbh. 1947, bd. 1.

Kr. Aamot: Akerselva i kunsten i Henning Gran, Kr. Aamot og Harry Fett: Oslo-billeder og forstadsproblemer, Oslo 1950.

Harald Hals II: Den smukke Nymphe azurblaa, Oslo 1958.

Norsk kunstnerleksikon, bd. 1-4, 1982-1986.

Holger Koefoed: Malernes Oslo, Oslo1988.

Jorunn Sanstøl: Christiania-bilder, Oslo (Rakkestad) 2004.

Tallak Moland: Historien om Akerselva gjennom de siste 400 år, Oslo 2011.

Alle maleriene er avfotografert av Rune Aakvik / Oslo Museum.

En elegantier i streken – om tegneren Olav Engebrigtsen (1878 – 1962)

Denne artikkelen skal handle om tegneren, illustratøren, maleren og kunstneren Olav Engebrigtsen (Fra nå OE). Det er flere grunner til å skrive om han i «Byminner»; Han var født og oppvokst i Oslo, og han hadde hele sin arbeidsdag her, noe jeg skal komme mer utførlig tilbake til i det følgende. Og så var han min bestefar, av oss barnebarna bare kalt «Bobbo».

En viktig grunn til at jeg på denne måten vil gjøre OE mer kjent, er at jeg for en tid tilbake donerte en samling tegninger av ham til Bymuseet.

Jeg er altså barnebarn av OE, nærmere bestemt sønn av hans eldste datter Berit Engebrigtsen, gift L'Orange. Min mor hadde i alle fall i 20 år en stor flettverkskoffert full av tegninger, portretter, skisser og illustrasjoner, i alt nær 2000, etter sin far. Da min mor døde i mars 2003 ble det nødvendig å gjøre noe med denne samlingen. I samråd med familien forsøkte jeg å donere hele samlingen først til Nasjonalbiblioteket, så til Bymuseet og Avistegnerens Hus i Drøbak, men alle sa at samlingen var for stor til at de kunne ta hele, men et utvalg ville de gjerne ha. Jeg ordnet da hele samlingen i grupper eller serier etter det enkelte blads motiv og karakter. Så fordelte jeg dette i elleve mapper på vel 200 blad hver. Disse fordelte jeg så etter avtale mellom OEs barnebarn til Avistegnerens Hus, Bymuseet og familien. De mappene som kom til familien er nokså like, men jeg sorterte det slik at alle tegninger med motiv fra bygningsmiljø i Oslo kom til Bymuseet, mens en del avisillustrasjoner av mer politisk karakter endte i Drøbak.

Nå var det ikke slik at samlingen hadde stått urørt siden OE døde i 1962. Det var gjort noen forsøk på å ordne den. Blant annet hadde min mor, kanskje sammen med sin bror, Hans Engebrigtsen, frasortert en del av portrettene. Mange av disse var blitt fordelt mellom OEs barn Berit, Hans, Cecilie og Bodil. Sannsynligvis som en del av denne prosessen var mange av portrettene også blitt identifisert og navnsatt.

Hvem var Olav Engebrigtsen?

OE var født i 1878 som den yngste av seks barn, to døtre: Signe og Ragna og fire sønner: Birger, Hans Christian, ukjent og Olav. Faren hadde en stilling som materialforvalter på Akershus, om moren var yrkesaktiv eller ei vet jeg ikke. Signe arbeidet store deler av sitt liv som sekretær i Forsvarsdepartementet, Ragna var lærer, Birger ble etterhvert rektor på Aker Gymnas. Hans Christian utvandret som 18-åring til Australia, hvor han livnærte seg som lokomotivfører. Olav ble kunstner og avistegner. Og den siste? Han druknet som liten i Pipervika. «De bar ham opp trappen

Siste rest av Tyveholmen, topografisk blikk, blyanttegning.

Aktstudie, fra tiden ved Tegneskolen. PRIVAT EIE.

og la han på kjøkkenbordet», fortalte Olav.

Olav viste tidlig en begavelse for tegning og maling. Han ble tatt opp på Harriet Backers malerskole, fortsatte sin utdannelse på Zartmanns kunstskole i København, for så noen år senere å avslutte sin utdannelse hos Matisse i Paris som en av de siste norske studenter der.

I 1911 ble Olav fast tilsatt som avistegner i Tidens Tegn, og der hadde han sin arbeidsdag helt til avisen ble forbudt i 1941. I avisen arbeidet han ofte sammen med andre framstående tegnere som Olav Guldbrandson, Ragnvald Blix, Henrik Lund, Kristofer Sinding-Larsen og Toralf Klouman.

Det var egentlig maler Olav ville bli, noe hans utdanning vitner om. Det var som maler han debuterte på Høstutstillingen i 1901 med et portrett. Men da han ble tilsatt i Tidens Tegn, la han stort sett pensel og palett bort og tok dem ikke fram igjen før avisen gikk inn og han måtte finne på noe annet å leve av. Unntaket var sommerferiene på Tjøme. Her kjøpte OE et landsted av Jean Heiberg i 1923 og her malte han en del sjø- og strandmotiver som nå er i familiens eie.

Da avisen ble forbudt begynte OE en tegne- og malerskole. Jeg har en del skisser, flere akttegninger og noen

Strek/tusjteging, Bjørnsom og Kielland i munter samtale.

malte portretter (som tydeligvis aldri har blitt hentet) fra den tiden. Jeg vet ikke når skolen startet opp og ikke når den ble avsluttet, men jeg tror at begge deler var innenfor 1940-tallet. Jeg ville være veldig takknemlig dersom noen av «Byminners» lesere og ikke minst byens kollektive minne, kunne hjelpe meg med å komme på spor av denne skolen: Hva het den, hvor holdt den til, er det kjent hvem som gikk der osv. I og med at OE hadde et visst navn på den tiden måtte skolen ha hatt en viss søkning.

I 1948 ble OE enkemann. Han bodde etter dette mye sammen med sin eldre søster Ragna i en stor leilighet tvers over gaten for Uranienborg skole, med utsikt over Welhavens plass. De døde begge med få dagers mellomrom i april 1962.

Om Olav Engebrigtsens arbeid som avistegner

I mellomkrigstiden dekket avistegnerens arbeid mye av det pressefotografen gjør i dag. Han skulle illustrere aktuelle hendelser, det være seg idrettsstevner, hesteveddeløp, folkemøter, stortingsdebatter osv. Kom det en kjent person på besøk til Oslo, var tegneren der. Var det en doktordisputas, en teaterpremiere, en celeber rettsak eller begravelse, var

Studie av vitne i en rettsak, til avis. Blyanttegning.

Situasjonsbilde, restuarant, antagelig en humoristisk kommentar til et dagsaktuelt tema.

skisseblokken fremme. Ofte tegnet OE under teaterforestillingen eller fiolinkonserten; da måtte det skisseres raskt. Tegningen kunne da bare være noen raske streker, det var ikke tid til korreksjoner, skyggelegginger eller gjentakelser. Var OE med som tegner ved intervjusituasjoner, hadde han mere tid til ansiktsuttrykk og mimikk.

OE elsket byens liv, restaurantene, dansen, teateret, kunstutstillingene, de store måltidene, flaskene. Hans tegninger er ofte litt ironiske og vanligvis humørfylte, aldri karikerende eller utleverende. Karikaturen var ikke noe for ham.

I tillegg til dette litt reportasjelignende arbeidet utviklet OE en del serier under et fast navn. Disse het blant annet «Aktualitetsklubben», «Baksiden», «Nicolette», «Barna» og ikke minst «Dagens Skrøne», og som han i samtiden ble kjent for. Dette var alltid en småformatstegning, vanligvis med to personer, en av dem ofte et barn, disse har en kort samtale på bare to-tre setninger. Skrønen sto alltid nederst til venstre på side to. I samlingen er det nesten 800 slike skrønelignende tegninger det vil si om lag en tredjedel av det hele. Dessverre er disse tegningene uten tekst, men det ble i 1931 utgitt to bøker med «skrøner» på Ovrums Forlag hvor teksten er med.

I Tidens Tegn holdt lørdagsnovellen stand til siste slutt. Til denne var det alltid minst en, kanskje flere illustrasjoner. Disse var vanligvis utført med penn eller lavering i svart/hvitt,

— Har du hørt at Else er kommet på sykehuset?

— Nei, — hvad er det i veien med henne da?

— Hun feiler visst egentlig ingenting, — hun er bare innlagt til obduksjon.

Småformatstegning, faksimile fra Bymuseets samling.

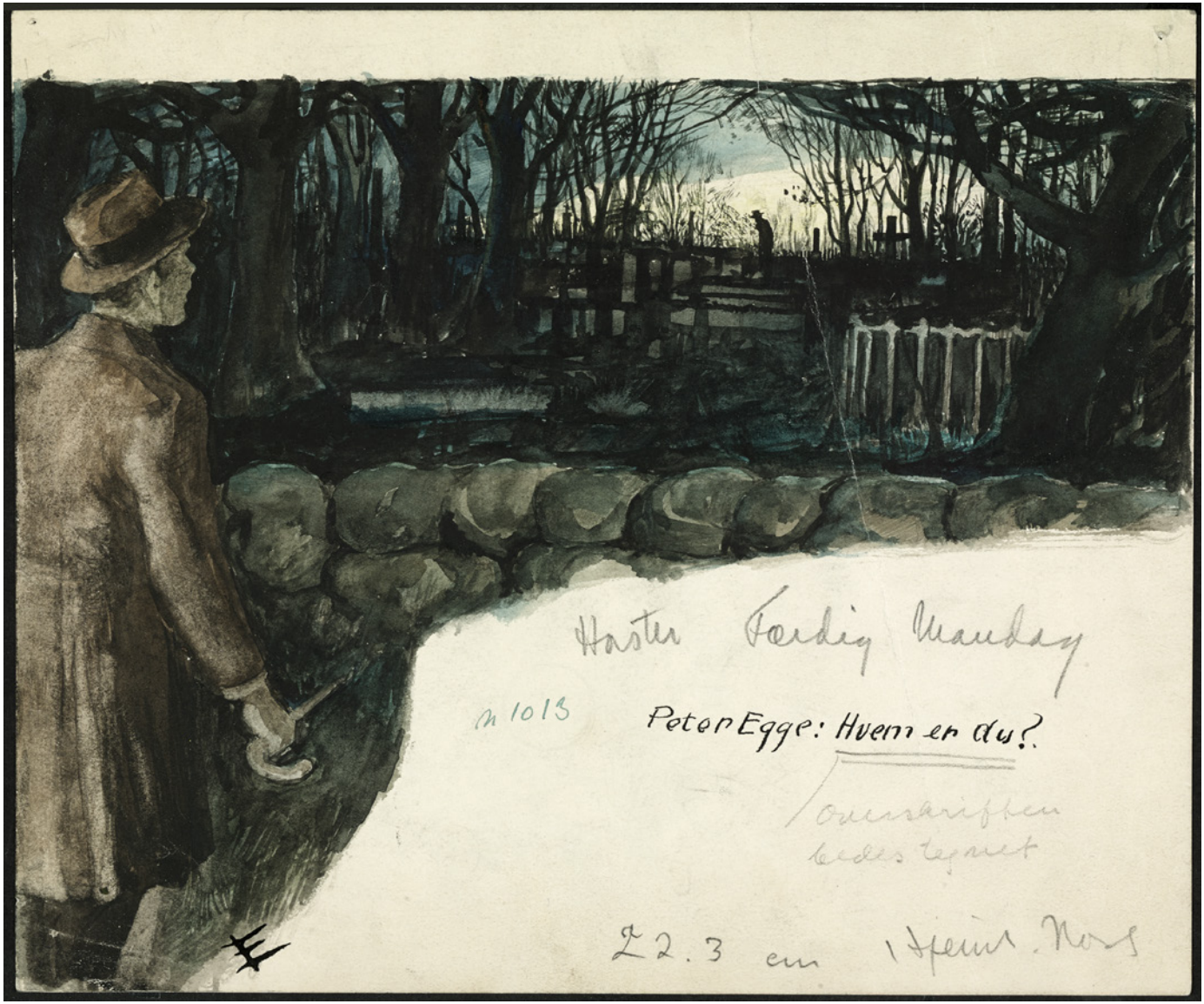

Illustrasjon til lørdagsnovelle av Peter Egge. PRIVAT EIE.

men som en del av trykkingen kunne det bli lagt på en farge, ofte rødt. Mange av novelleforfatterne er glemt i dag, men vi finner også noen som er kjent for oss som for eksempel Magnhild Haalke, Edgar Wallace, O. Henry, og Luigi Pirandello. OE signerte bestandig sine illustrasjoner med en stor E vendt halvveis oppover, og oftest i tegningens nedre venstre hjørne.

De siste femten årene av sitt arbeidsliv livnærte han seg på forskjellig vis. Han tegnet mye for ukeblad, særlig Hjemmet, hvor han fra slutten av 1930-tallet til ut i1950 årene illustrerte en lang rekke noveller skrevet av forfattere som Artur Omre, Sigurd Hoel og Aksel Sandemose, Stein Balstad, Sigurd Lybek og Olav Gullvåg, samt flere som idag er glemt. I disse verkene møtes avistegnerens evne til å fange situasjonen med noen raske streker med illustrasjonens vekt på miljø, autentisitet og troverdige detaljer. Jeg har gått gjennom «Hjemmet» fra 1940 til 1948 for bedre å forstå omfanget av denne tegnevirksomheten.

Enda på 1950-tallet kunne man, på skoler og andre offentlige steder se plansjer om rett og galt i trafikken. I alle fall hang det flere slike på Uranienborg skole da jeg gikk der på begynnelsen av 1950-tallet. Jeg visste ikke før senere at det var min bestefar som hadde tegnet dem.

OE holdt bare én utstilling med egne arbeider. Det var i Kunstforeningen i 1955, da var han godt over 70 år. Utstillingen fikk gode omtaler, mange av verkene ble solgt, til OEs store glede. Hans barn arrangerte en utstilling med portretter (fra den flettete kisten) i Tegneforbundet i 1999. Han ble da blant annet innkjøpt til Nasjonalgalleriet.

OE fikk flere oppgaver med å illustrere bøker av forskjellig slag, da dreide det seg både om romaner, skolebøker og opplæringshefter. I Norsk Kunstnerleksikon er det tatt inn en liste over hvilke bøker/verk han har illustrert. I dag er det vel Margrete Munthes «Kom skal vi synge» og Bernhard Stokkes «Dag fra skogene» som er best kjent.

Olav L'Orange er barnebarn av Olav Engebrigtsen og utdannet cand.philol med historie hovedfag. Før han ble pensjonist arbeidet han både som lektor ved Steinkjer videregående skole og som konservator i Nord-Trøndelag Fylkeskommune. Han har også redigert en bok om jektfart og har skrevet flere artikler i årbøker og aviser om lokalhistoriske og kunstneriske emner.

Kilde- og litteraturhenvisninger:

Norsk Kunstnerleksikon, Universitetsforlaget 1982

Mange henvisinger i teksten er av privat karakter. Blant annet skal flere ha hørt ham fortelle om tragedien med hans yngste bror.

Alle navn på kollegaer i avisen, novelleforfattere og OEs forskjellige serier i avisen har forfatteren delvis fra påskrifter på tegningsamlingen, men hovedsakelig fra en microfilmgjennonmgang av flere årganger av "Tidens Tegn".

I artikkelen vises flere av tegningene Bymuseet fikk donert i 2013. Alle tegningene er avfotografert av Rune Aakvik / Oslo Museum.

VEGARD SKUSETH

Diva
– en fotoutstilling med scenens store damer

I år feires to store skuespillerjubileer. Det er 150 år siden Johanne Dybwad ble født, og 100 år siden Wenche Foss kom til verden. Begge er blant oss i det daglige fortsatt, der de står på sokkel i folkemylderet bak Nationaltheatret. I dette triangelet mellom teatret, Universitetet og Slottet er statue-tettheten relativt stor, og knapt noe sted i landet er kravene for å bli satt på sokkel høyere. Per Ung har utformet begge, Johanne Dybwad kom på plass i 1962, 12 år etter sin død, mens Wenche Foss fikk sitt minnesmerke mens hun ennå var høyst levede og aktiv – i 2007.

Disse to jubileene er den ene begrunnelsen for høstens utstilling «Diva». Den andre begrunnelsen er museets Revita-prosjekt, som går ut på å revitalisere samlingene gjennom katalogisering, digitalisering og nettpublisering. Som del av dette er nær 4000 fotografier fra Teatermuseets samling blitt tilgjengelige på en helt annen måte enn de har vært tidligere.

Fra dette materialet har vi valgt et 40-tall fotografier til utstillingen, som er museets bidrag til å hedre disse scenens to førstedamer og samtidig løfte frem noen av deres forgjengere, samtidige og etterfølgere. Vi viser portretter av markante representanter for damesiden på teatret, skuespillerinner som har glitret i utøvelsen av øyeblikkets kunst, festet seg mer enn de fleste i publikums minne og etterlatt seg varige spor i form av portretter i museets arkiv.

Portrettene er blitt til i møte med noen av de fremste fotografene vi har hatt. Fotografene har evnet å feste storheten, magien, styrken, følsomheten ved disse kvinnene til filmen. Årene som er gått, samt både teatrets og fotografiens hurtige utvikling har bidratt til å forsterke uttrykket i disse tidligere tiders glamorøse avbildninger av scenekunstnerne.

Vi har frydet oss ved gjensynet med Johanne Dybwad og hennes samtidige kolleger. Wenche Foss er fortsatt ganske nærværende for de fleste. Det gjelder også flere av hennes samtidige, som alle nådde et langt videre publikum enn forgjengerne gjennom medier som film og fjernsyn. Og ikke minst er pionérene kommet oss nærmere, de legendariske navnene som var med på å etablere norsk som scenespråk etter at dansk hadde vært enerådende. De var på høyden samtidig med at det fotografiske portrettet vant sin store utbredelse.

Portrettene, først og fremst i visitt- og kabinettformat – var tidens massemedium og samlerobjekt. I årenes løp har de gjennom små og store tilvekster funnet veien til museets samling. I forstørret format vil de denne høsten igjen glitre og skinne fra veggene i kornlåven i Bymuseets østfløy.

Johanne Dybwad *(1867-1950) debuterte på Den Nationale Scene i Bergen i 1887. Året etter kom hun til Christiania Theater der hun snart ble en ledende skuespiller. Karrieren fortsatte ved Nationaltheatret fra 1899, fra 1912 også som sceneinstruktør. Helt til 1947, under skiftende teatersjefer, satte hun sitt sterke preg på dette teatret. På bildet ser vi henne som Victoria i "Brændende Jord" på Nationaltheatret i 1924.*

FOTO: AAGE REMFELDT / OSLO MUSEUM

Lucie Wolf *(1833-1902) debuterte i 1850 på Ole Bulls norske teater i Bergen, forløperen for Den Nationale Scene. Fra 1853 var hun ved Christiania Theater, og fulgte i 1899 med til det nyåpnede National-theatret. Hennes selvbiografi fra 1897 er et viktig bidrag til tidlig norsk teaterhistorie. Bildet viser Lucie Wolf som Hertuginnen i «Den kjedelige verden» på Christiania Theater i 1897.*

FOTO: L. SZACINSKI / OSLO MUSEUM

Aase Bye *(1904-1991) debuterte som Solveig i «Peer Gynt» på Nationaltheatret i 1923. Hun ble ved dette teatret i mer enn 50 år, bare avbrutt av enkeltengasjementer. Hun vant posisjon som en av norsk teaters største primadonnaer i mellom- og etterkrigstiden. Vi ser henne her som Sara i "Agnete" på Nationaltheatret i 1937.*

FOTO: MARENO TOLLAAS / OSLO MUSEUM

Ragna Wettergreen *(1864-1958) var en av Johanne Dybwads samtidige. Hun debuterte på Christiania Theater i 1886. Fra åpningen av Nationaltheatret i 1899 til 1934 var hun en av teatrets hovedkrefter, med unntak av årene 1905-09, da hun var Fahlstrøms Theaters primadonna. Bildet viser henne som Ellida Wangel i «Fruen fra havet» på Nationaltheatret i 1912.*

UKJENT FOTOGRAF / OSLO MUSEUM

Wenche Foss *(1917-2011) var etterkrigstidens store diva i norsk teater. Hun debuterte i operetten «Taterblod» på Søilen Teater i 1935, og markerte seg raskt som operette- og lystspillskuespiller på flere av Oslos scener. Ved Nationaltheatret i årene 1952 til 2004 markerte hun seg i et langt bredere repertoar. I perioden 1967 til 1978 var hun ved Oslo Nye Teater, og spilte også tallrike roller i film og fjernsyn. Her er Wenche Foss som Hanna Glawari i «Den glade enke» på Nationaltheatret i 1956.*

UKJENT FOTOGRAF / OSLO MUSEUM

Tore Segelcke *(1901-1979) debuterte på turné med Det Norske Teatret i 1921, og var ansatt der til 1924. Etter noen år ved Den Nationale Scene i Bergen kom hun i 1928 til Nationaltehatret der hun var en av de bærende krefter helt til hun tok avskjed med scenen i 1972. Her er Tore Segelcke i rollen som Pauline Fourés i "Den fattiges lam" på Nationaltheatret i 1930.*

FOTO: AAGE REMFELDT / OSLO MUSEUM

Flere av teaterdivaene vi møter i utstillingen har også virket som sceneinstruktører. En av de fremste i så henseende er ***Agnes Mowinckel*** *(1875-1963). Hun debuterte som skuespiller ved Den Nationale Scene i fødebyen Bergen i 1899. Senere fulgte flere tiår med varierte engasjementer ved flere teatre; hun tilhørte aldri noe fast ensemble over lengre tid. Som instruktør var hun en nyskapende kraft som det alltid stormet rundt. Hun øvet stor innflytelse på den kunstneriske utviklingen både ved Det Norske Teatret og Det Nye Teater. I 1927 opprettet hun sitt eget teater Balkongen i opposisjon til det tradisjonelle, borgerlige teatret. I 1952 hadde Agnes Mowinckel regien på Folketeatrets åpningsforestilling «Tante Ulrikke» av Gunnar Heiberg. På bildet fra 1930-årene ser vi henne ved regipulten, men vi vet dessverre ikke ved hvilken oppsetning. Påført hilsen til Aase Bye.*

UKJENT FOTOGRAF / OSLO MUSEUM

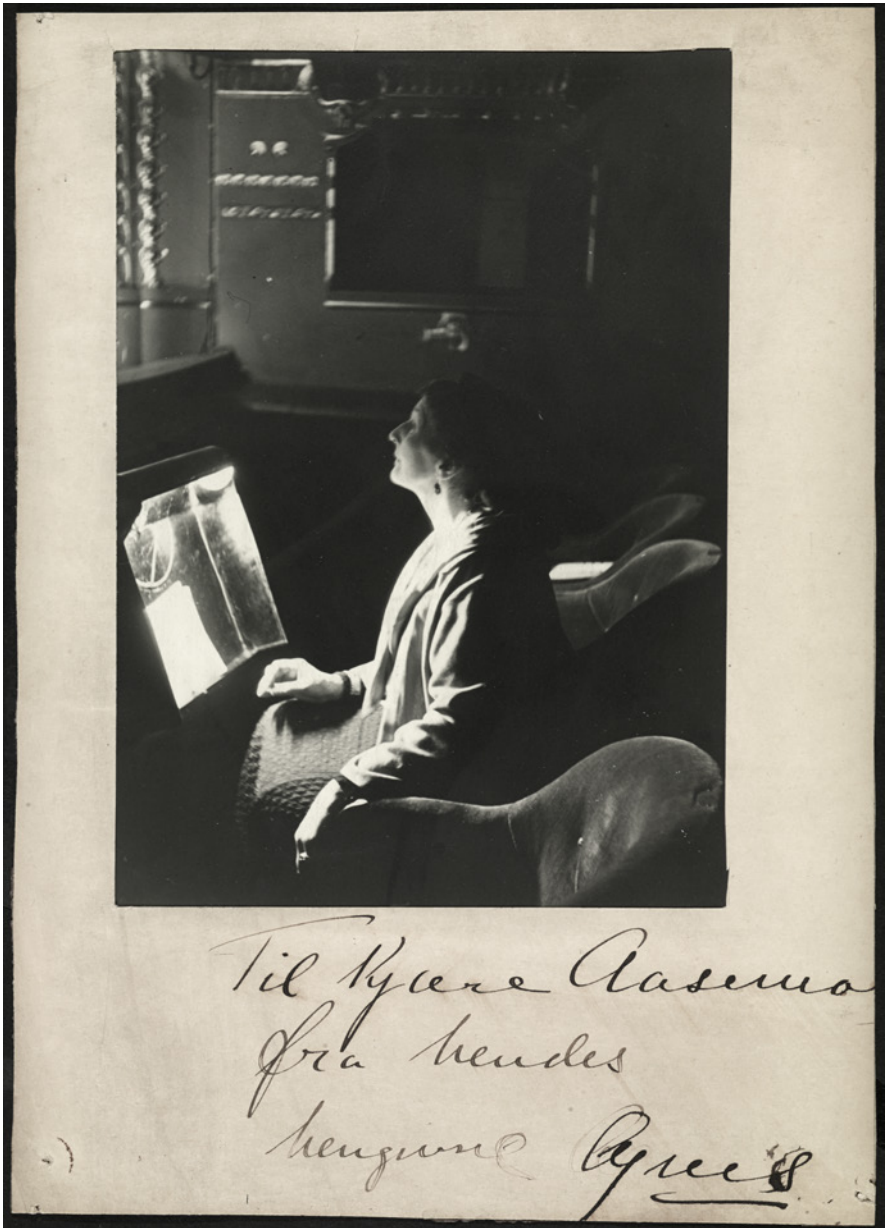

Vegard Skuseth er fotoarkivar ved Oslo Museum, og har i den senere tid spesielt arbeidet med museets teatersamling.

Kilder:

Norsk biografisk leksikon
Wikipedia

KIRSTI GULOWSEN

Sagveien 28 – speil av en bydel gjennom 150 år

***Arbeidermuseet* holder til i en elegant liten bygård i Sagveien 28 ved Beierbrua. Den ble bygget for Apothek Falken i 1870, og bærer i seg mye av historien til Sagene og byen forøvrig. Gården er bygget med fremtidstroen som kom av industrialiseringen av Akerselva midt på 1800-tallet. Som mange av bygningene i bydelen, kom Sagveien 28 etter den første storhetstiden til å forfalle raskt, og etter 2. verdenskrig ble den fylt med verksteder og småindustri. Til slutt var gården nær ved å bli revet, før nytid og gentrifiseringsbølgen gjorde sitt inntog, parallelt med byfornyelsen fra 1970-tallet av.**

Sagene – en ny bydel vokser frem

Den massive industrialiseringen av Akerselva fra 1840-tallet av førte til eksplosiv befolkningsvekst på Sagene og Grünerløkka. I 1815 var det 1227 beboere på Sagene med omegn, 50 år senere var det vokst til bortimot 9000 mennesker.[1] I 1865 bodde bortimot 5000 mennesker ovenfor Beierbrua. Etter den store byutvidelsen i 1859 var hele den bynære østkanten (Sagene, Grünerløkka, Grønland, Gamle Oslo, Ila) blitt innlemmet som del av Kristiania.

Behovet for helsetjenester var stort og for befolkningen på Sagene var nærmeste apotek Løven i Storgata, der Folketeateret ligger i dag. Etter 1857 kunne de også gå til *Hjorten*, i Grønland 10. Uansett var det lang vei for folk på Sagene, og presset på byapotekene var enormt, i og med den generelle befolkningseksplosjonen i hele byen.

Noe måtte gjøres, og undersøkelser ble gjort om befolkningsgrunnlaget, eller kundegrunnlaget, for et apotek som kunne betjene den raskt voksende nye bydelen. Utredningen ligger i regjeringens innstilling av 1. desember 1866, der befolkningsmengden analyseres slik som vist i rammen nedenfor. Saken hadde

> *Departementet skal underdanigst oplyse, at ifølge den i Begyndelsen af indeværende Aar afholdte Folketælling, havde Christiania med Forstæder ved Udgangen av forrige Aar noget over 65000 Indvaanere…. Gamle Agers Menighed, inden hvilket det for Saugenes District bestemte Apothek er foreslaaet anlagt, havde en Folkemængde af noget over 9000 Mennesker, af hvilke næsten 5000 boede ovenfor Beierbroen, i hvis Nærhed Apotheket er tænkt at skulle ligge, hvortil kommer omtrent 1600 Mennesker som boede i tæt bebyggede Strækninger langs Agerselven ovenfor Byens Grændser.*[2]

Sagveien 28 bygges her i 1870.
FOTO: OLE TOBIAS OLSEN / OSLO MUSEUM

Kart over Sagene fra 1857, J.W.S. Næser, detalj.
ARKIV ETTER OPPMÅLINGSVESENET, OSLO BYARKIV.

allerede versert et par år, og året i forveien hadde Stadsphysicus skrevet en betenkning til Magistraten i Kristiania, altså sentraladministrasjonen, der han analyserer inntektsgrunnlaget.

Beskrivelsen maler frem et bilde av et hovedsakelig landlig distrikt, med konsentrerte fabrikk- og arbeiderstrøk langs Akerselva.

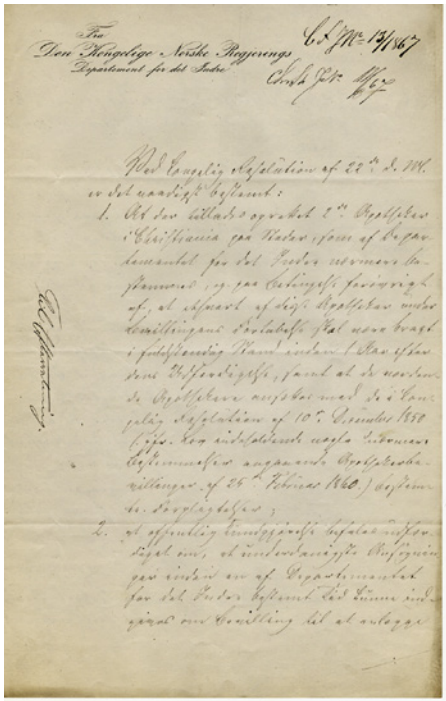

Brev av 4. juni 1867 fra Departementet for det Indre, som tillater to apotek.

ARKIV ETTER KRISTIANIA FORMANDSKAB, FORMANNSKAPET, BOKS 18, OSLO BYARKIV.

Opprettelse av 2de Apotheker paa de Steder hvor de antages mest at tiltrænges, nemlig ved Saugene og i Byens vestre Deel (altså Nordstjernen i Stortingsgata) … Han (Stadsphysicus) bemærker i saa Henseende med Hensyn til det paatænkte Apothek ved Saugene – hvilket han, for at det skal blive Districtets Indvaanere til størst Nytte, antager at bør anlægges ved Beierbroen og paa Grund af det nye Veianlæg, på Elvens østre Bred – at samme formentlig vil kunne paaregne Søgning av 8-9000 Mennesker henhørende for største Delen til gamle Akers Menighed og for en Deel til østre og vestre Ager, Maridalen og Hakkedalen. Stadsphysicus gjør opmerksom paa, at en stor Deel af dette Antal henhører dels til Arbeidsclassen, som forholdsvis ikke anvender Meget paa Medicamenter, deels til Landbefolkningen, der ikke er til væsentlig Støtte for et Byapothek, samt at Trafiken fra Maridalen og Hakkedalen om Vinteren gaar over Ulevold hvorfor paa denne Aarstid derfra ikke er at vente stor Omsætning for det heromhandlede Apothek, men han fremhæver paa den anden Side, at de talrige ved Agerselven beliggende Brugs og Fabrikers faste Arbeidere, hvoraf et ikke ringe Antal har fri Læge og Medicin, antagelig ville blive gode Kunder for Apotheket. Vedkommende Bylæge har paa given Anledning erklæret at han anslaaer den sandsynlige Omsætning for et vordende Apothek i Saugene District til mellom 2000 og 2500 Spd, og Stadsphysicus er af den Formening, at man under de nuværende Forhold, da Alt synes at love en glædelig Fremtid for Districtet, med Sikkerhed kan vente, at Omsætningen for en dygtig Apotheker ikke vil blive mindre men større. Bliver Districtet, bemærker Stadsphysicus, ved nye Veianlæg, hvortil der antagelig er Udsigt, sat i Forbindelse med et større Opland, vil derved vindes betydelig for det heromhandlede Apothek, ligsom dette væsentlig vilde støttes, om Gaustad Sindssygeasyl maatte finde det stemmende med sin Interesse at vende samme sin Søgning. At Apotheket vil kunne gjøre Regning paa en ikke ganske ringe Afsætning av Medicamtenter til Dyr, finder Stadsphysicus ikke usandsynligt, da der efter en av Christiania Sundhedscommission foranstaltet Tælling ved Udgangen av 1863 i gamle Ager fandtes 252 Heste og 311 Kjøer.[3]

Det staselige apoteket

Juni 1867 fikk den 34 år gamle apotekeren Jens Nicolai Lindgaard bevilling, og 4. november åpnet han *Apothek Falken* i en enkel, enetasjes trebygning i Sagveien 26. Lindgaard var fra Trondheim, og hadde farmasøytutdannelse og arbeidserfaring både fra Svaneapoteket i Trondheim og Universitetets kjemiske laboratorium. Han har nok vært en initiativrik mann, og var smittet av tidens tro på industriell vekst og en blomstrende fremtid for bydelen. Han har sikkert vært akkurat en slik dyktig og driftig person som Stadsphysicus forutsatte i sin betenkning.

Lindgaard kom raskt i gang med å bygge en ordentlig, pusset murgård på den ledige nabotomten, Sagveien 28. Den staselige og representative bygården sto ferdig i 1870. Den var oppført i en streng og enkel klassiserende stil, med hovedinngang til apoteket midt på fasaden og port inn til gården på siden. Han innredet apotek i første etasje, og bolig for seg selv og familien i andre etasje.

Apoteket besto av *officin*, altså butikk, vaktrom der farmasøyten kunne trekke seg tilbake, og bakenfor lå laboratorium, urtebod og materialkammer. Medisiner ble i det store og hele laget på stedet. Apotekerens eget kontor hadde inngang både fra officinen og direkte fra trappeoppgangen til annen etasje. Slik kunne apotekeren gå mellom hjem og arbeid, uten å måtte kommunisere med kunder eller med farmasøyten. I bakgården sto et enetasjes uthus, som i de fleste bygårder. Dette var i mur, og ikke i tre som var vanligst, sannsynligvis på grunn av apotekets destillasjonsrom, men inneholdt stall, fjøs, priveter, vedbod, vognbod, og altså destillasjonsrom. Tomten bakenfor, Sagveien 30, eide Lindgaard også. Der hadde familien en deilig hage.

Apothek Falken i Sagveien 26, 1867-69. FOTO OLE TOBIAS OLSEN / OSLO MUSEUM

Alle gode prognoser slo til, og det gikk bra for Nicolai Lindgaard og Apothek Falken. I 1879 forlenget han hovedhuset i sin nye bygård, og uthuset fikk en etasje til, med hønsehus. I hovedhuset fikk nå farmasøyten eget rom, og det var også et rom til en gårdsdreng.[4]

Folketellingen i Kristiania for 1883 forteller at Nicolai og Caroline Lindgaard bodde i Sagveien 28 med tre barn. Sammen med dem bodde dessuten farmasøyten, to tjenestepiker og en tjenestedreng. I den fraflyttede Sagveien 26 bodde nå 22 personer, så kontrasten til arbeidernes kår har vært betydelig.

Den nye apotekgården i Sagveien 28, 1870. FOTO OLE TOBIAS OLSEN / OSLO MUSEUM

Sagveien 28 i dag. FOTO: RUNE AAKVIK / OSLO MUSEUM.

Første etasje har fått tyngde med etterlignet kvadersten. Andre etasje er slettpusset, mens vinduene i apotekerfamiliens leilighet er innrammet av rette overliggere båret av konsoller, akkurat som døren inn til apoteket i første etasje. Et tannsnitt løper under takgesimsen, og etasjeskillet er kraftig markert med en gesims, dekorert med akrolytter, medaljonger med tredimensjonale mannshoder med skjegg og hjelm. På fotografiet fra da gården var ny, kan vi gjenkjenne de opprinnelige dørene som fremdeles står i dag. Vinduene er også fra tiden.

Grunnplan over Sagveien 26 og 28. FOTO: NORSK FOLKEMUSEUM

Apotekeren og apoteket flytter

Lindgaard var nok ikke bare driftig, men også en ambisiøs mann. Han hadde flere offentlige verv og fikk også St. Olavs orden i 1904. Etter over 30 års drift solgte han bevillingen i 1898, og kjøpte bevillingen til det nyopprettede apoteket *Idun* i Løkkeveien på Frogner. Det må ha vært en grunn til å starte på nytt som 65-åring. På Frogner var nok det meste av klientellet mer staselig, og han flyttet selv med sin familie til Huitfeldts gate først, siden til den elegante, moderne gården i Bygdøy allé 5. Men han solgte ikke gården han hadde oppført i Sagveien 28, han leiet ut både apoteket og leiligheten i andre etasje. I en årrekke bodde bylege Jørgen Carsten Müller der med hustru, tre barn, kokke og stuepike. Apoteket ble drevet av Wilhelm F.K. Schneider fra 1898 til 1901, og av hans enke frem til 1903. Da overtok apoteker Carl Støp, men allerede året etter flyttet han apoteket til Thorvald

Portrett av Jens Nicolai Lindgaard som eldre mann, sannsynligvis i 1904 i forbindelse med at han mottok St. Olavs orden. FOTO: KARL ANDERSON / PRIVAT

Tøyengata 47 i 1915.
FOTO: A.B. WILSE / OSLO BYARKIV.

Meyers gate 18, på hjørnet av Sannergata ved Øvre Foss. Grünerløkka var ferdig bygget ut i løpet av tiden apoteket hadde vært i drift, og kundegrunnlaget skiftet tyngde sørover samtidig som det økte betraktelig. En beliggenhet lenger ned var sikkert mer strategisk.

Befolkningen i Kristiania vokste meget raskt, og mot slutten av 1800-tallet var det en galopperende boligbygging, pisket frem av spekulanter. Ingenting vokser inn i himmelen, og i 1899 brøt boligmarkedet sammen. Etter dette totale boligkrakket snudde utviklingen. Mange mistet arbeidet, tilstrømningen til byen reverserte, og boliger ble til dels

stående tomme. Da apoteket flyttet i 1904, ble lokalet gjort om til leilighet. I 1905 sto denne tom, og bylege Müller og familien ser ut til å ha hatt gården for seg selv. I bakrommene til apoteket ble det innredet rullerom og strykerom.[5] Første etasje ble befolket igjen etter hvert. I 1907 var Bertha Marie Johnsen flyttet inn i første etasje, hun var syerske og fungerte som portnerkone. Dina Kristiansen som var «for tiden arbeidsudyktig, litt sparepenger» bodde på bakrommene.[6] Dette ser mest ut til å ha vært veldedig utleie.

I 1909 hadde Lindgaard flyttet tilbake med hustru, sønnen Olaf (som var klaverutdannet fra Berlin og tok pianoelever) og tjenestepiken Karen Marie Olsen. Bertha Marie Johnsen bodde fremdeles «i porten».[7] Lindgaard var nå 77 år gammel, og hadde sikkert pensjonert seg. Første etasje ble leiet ut til en enkemann med to barn og en enke med en datter. I 1912 bodde postekspeditør og enkemann Sofus Christensen med syv barn på fire rom i det tidligere apoteket. I de to rommene i sidebygningen bodde nå kjørekarl Karl Johannesen og hustru, med pleiebarnet Hjørdis Næss.[8] Familien Lindgaard bodde fortsatt i andre etasje. Konjunkturene i Kristiania hadde snudd, og tilstrømningen til byen var stor. Dermed var boligsituasjonen snudd på hodet, og det var plutselig raskt økende bolignød i byen. I 1910 ble det bygget boliger for 500 mennesker, mest i eneboliger, mens byens befolkning var økt med 5000.[9] Utleie var en sikker inntekt. Trangboddhet var regelen og i 1915 var det blitt hele 20 beboere i Sagveien 28.

Kommunen hadde ikke politisk verktøy for å igangsette sosial boligbygging ennå, selv om diskusjonen og temaet var oppe. Egne Hjem-bevegelsen bygget de første sosiale boligene i Ekebergskrenten i 1910, mens de første kommunale leiegårdene var Tøyen Arbeiderboliger i Tøyengata 47, vedtatt i 1912.[10] Kommunen mente fremdeles at boligbygging skulle skje på privat initiativ, men med første verdenskrig forsvant investeringsviljen. Bolignøden var stadig stor. På Sagene bodde det fabrikkarbeidere og folk som levde av dem igjen og det var trangt i boligene. Oskar Braatens roman *Ulvehiet* utkom i 1919, dette var hans Kristiania.

Apoteker Nicolai Lindgaard døde i 1919, og enken og sønnen ble boende alene i den store leiligheten med en tjenestepike. To år senere bodde Sofus

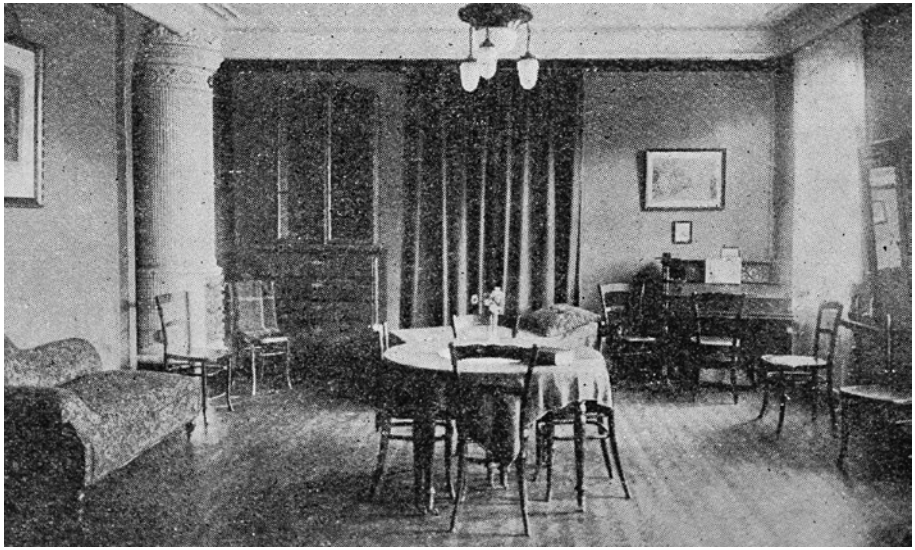

Den gamle salongen til apoteker Lindgaard er møblert til oppholdsrom for Nanna Storjohanns Minne. FOTO: DEVOLD 1930, 109.

Med den raske befolkningsveksten som kom med industrien fra midten av 1800-tallet av, vokste det også frem stor fattigdom og store sosiale problemer. Kvinner var særlig utsatt, og nøden førte med seg prostitusjon. På 1880-tallet hadde det vært en aktiv kamp mot prostitusjonen i Kristiania. Myndighetene brydde seg mer om faren for at bedrestilte herrer fikk veneriske sykdommer enn om alle ungpikene som fikk livet ødelagt. Tidstypisk kom Christian Krohgs kortroman Albertine ut i 1886, etterfulgt av hans berømte malerier der offentlig dobbeltmoral ble kritisert. Christiania sedelighetsforening var aktive, med prestefruen Nanna Storjohann i spissen. De grunnla på 1890-tallet Hjemmet for enligstillede kvinder, senere kalt Fru Nanna Storjohanns herberge for løslatte kvinner. Denne organisasjonen ble nedlagt omkring 1911. Det var mange slike organisasjoner. Typisk var KFUM -og KFUK-bevegelsene, som vokste frem fra henholdsvis 1860- og 1880-tallet med formål å skape oppbyggelige møteplasser som holdt folk unna drikk og hor. Den tristeste slummen og største elendigheten var i forstedene Piperviken, Enerhaugen, Vaterland og Grønland. Det var disse områdene veldedigheten først og fremst konsentrerte seg om.

Den islandske kvinnen Ólafia Jóhannsdóttir var sentral i avholds- og veldedighetsbevegelsen Hvite Bånd. Hun bosatte seg i et av de tristeste og tarveligste smugene, Smalgangen 4 på Grønland. Der tok hun inn prostituerte og fortvilte kvinner hjemme hos seg selv. Det var viktig å få de fortvilte ut av omgivelsene, og i 1912 startet Hvite Bånd et eget hjem i Langgata 35 på Rodeløkka, med arvet inventar etter Nanna Storjohanns hjem som var nedlagt omtrent samtidig. Det nye hjemmet ble oppkalt etter prestefruen, Nanna Storjohanns Minne. Dette hjemmet flyttet altså inn i apotekerleiligheten i Sagveien 28 i 1923. Året etter døde Ólafia Jóhannsdóttir. I Oslo minnes hennes betydelige innsats gjennom Olafiagangen og Olafiaklinikken.

Christensen stadig i første etasje, men hans situasjon var ikke blitt lettere. Han hadde nå boende tre voksne barn, en svigerdatter som var enke og tre barnebarn. Da fru Caroline Lindgaard døde i 1923, forsvant siste rest av borgerlig identitet fra gården. Et nytt kapittel begynte i historien til Sagveien 28.

Herberge og redningshjem

Apotekerhjemmet ble avløst av *Nanna Storjohanns Minne*, et hjem for kvinner som hadde problemer med alkohol eller loven, mange av dem løslatte, som ønsket å komme på rett kjøl. Hjemmet ble drevet av den veldedige organisasjonen *Hvite Bånd,* som kjøpte gården da fru Caroline Lindgaard døde i 1923.[11] Bortsett fra et lignende hjem for unge kvinner drevet av Oslo Indremisjon i Sagveien 24, bodde det stort sett arbeidsfolk fra fabrikkene, andre arbeidere og noen håndverkere i resten av Sagveien.

I 1926 bodde det til sammen 47 mennesker i apotekgården.[12] Apotekerleiligheten huset 33 hjemløse kvinner og en bestyrer. Det må ha vært trangt. Postekspeditør Sofus Christensen bodde stadig i første etasje med alle sine, og i de to rommene i sidebygningen bodde nå en lagerarbeider med kone, små tvillinger, og

Sagveien 28 omkring 1925-30.
FOTO: INGER MUNCH / OSLO MUSEUM.

en losjerende slektning. Denne typen trangboddhet i gamle og usunne forhold ble sett på som en stor utfordring, ikke minst av byplanleggeren Harald Hals, som var boligdirektør i Oslo fra 1918 av, og reguleringssjef fra 1926 til 1947. Han var påvirket av Le Corbusiers samtidige tanker om den moderne og funksjonelle byen, med adskilte nærings- og boligområder plassert lyst og luftig og med gode forbindelser. Denne tankeretningen kom til å få stor innvirkning på Oslos videre utvikling.

Gammel trangboddhet og ny boligpolitikk

En mer systematisk boligpolitikk fant etter hvert endelig form i Oslo. Dette ga seg blant annet utslag i virksomheten OBOS, etablert i 1929, som bygget mange små leiligheter i Oslo i samarbeid med kommunen. Aller først var det såkalte Etterstadslottet, Etterstad 1, fra 1931, med 101 små leiligheter på ett, to og tre rom. Men trangboddhet i de gamle arbeiderstrøkene forble lenge regelen.

I Sagveien 28 flyttet Sofus Christiansen etter hvert over i færre rom. Som 67 år gammel bodde han i 1931 på 3 rom med en sønnesønn på 10 år. Sofus forsvant helt, og i 1934 ble det tidligere apoteket, eller deler av det, gjort om til avholdskafe. Avholdsbevegelsen sto fremdeles sterkt, og fortsatte å gjøre det gjennom hele første halvdel av 1900-tallet.

I løpet av de 14 årene *Nanna Storjohanns Minne* hadde vært i Sagveien var klientellet forandret.[13] Kvinnene var eldre, og bodde for en stor del fast der. Foreningen ønsket å avvikle i Sagveien og flytte til et mer sentralt beliggende lokale. *Hvite Bånd* ga opp driften og solgte gården i 1940 til Peder og Astrid Rom.[14] Det var fremdeles en liten kafé i første etasje, i følge folketellingen het den Sagveien kafé i 1941. Ekteparet Rom tok nå inn leieboere i alle rom, og i den kommunale folketellingen for 1942 kaltes gården for herberge, det bodde 27 personer i gården fordelt på fem husvære, alle

Etterstad 1 i 1956. FOTO: UKJENT / OSLO MUSEUM.

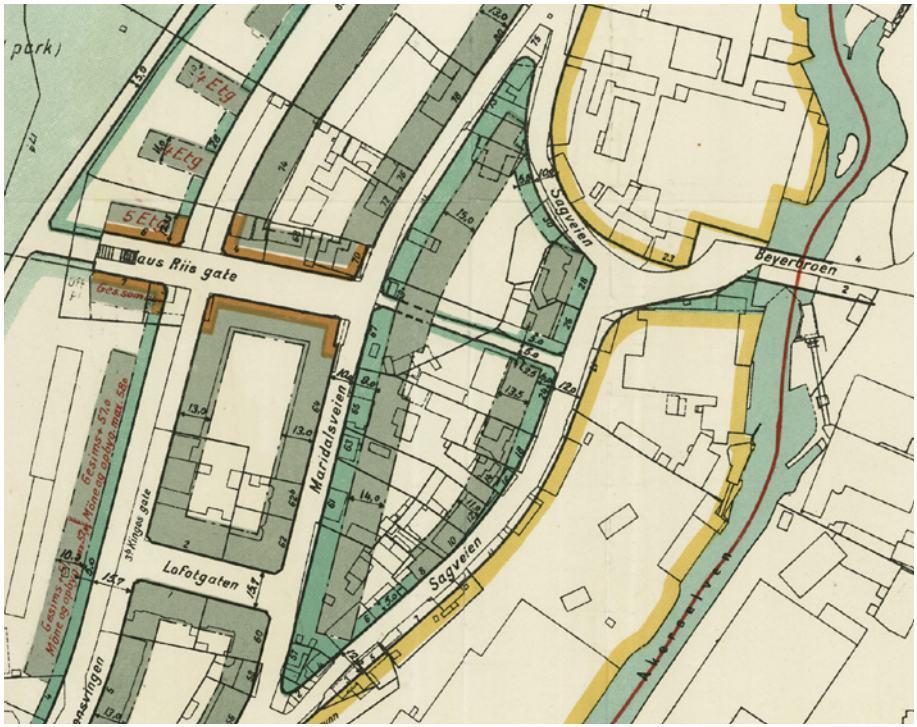

Reguleringsplan av 1942, Nordre bydelsplan I, detalj. Grått viser tett boligbebyggelse, oransje forretningsbebyggelse, gult industribebyggelse og grønt viser forhager.
ARKIV ETTER REGULERINGSVESENET, OSLO BYARKIV.

var familier. Ingen bodde i sidebygningen, for der hadde det nettopp vært brann. I bakbygningene i gården var det nå flyttet inn tre verksteder, men det var fremdeles stall med plass for to hester. Det sier seg selv at denne type virksomhet medførte enorm slitasje på bygningen.

Etter krigen var situasjonen mye den samme, men i sidebygning og bakbygning var det verksteder som gjorde sitt inntog, dessuten var det dukket opp en skraphandler på tomta bakenfor, i nr. 30, i det som hadde vært apotekerens private hage. Han handlet alt mulig og var på tomta helt til 1973/74.[15]

I 1951 ser kaféen ut til å ha forsvunnet, nå var det verkstedene og småindustrien som flyttet inn. I 1949 bodde det fremdeles 27 mennesker i gården, men i 1951 var det brått falt til syv! En mangfoldig aktivitet av små virksomheter blomstret over hele byen, og flyttet mer enn gjerne inn i gårder som i liten grad ble ansett som beboelige, også etter datidens enklere krav til komfort. Husbanken ble stiftet i 1946, og beboere i de overfylte gamle bygårdene stilte seg i kø for husbankfinansierte OBOS-boliger.

Da Aker kommune ble innlemmet i Oslo i 1948 åpnet helt nye muligheter seg, og utbyggingen gikk nå

Lambertseter. Akvarell av Arne Stenseng, 1957.

FOTO: RUNE AAKVIK / OSLO MUSEUM

slag i slag. Harald Hals' idealby med frittstående boligblokker i naturlige omgivelser, med god kollektivtrafikkforbindelse til arbeidsplassene i sentrum ble endelig realisert. Harald Hals var arkitekt bak reguleringsplanen av 1942 som åpnet for sammenhengende blokkbebyggelse i kvartalene mellom Sagveien, Maridalsveien og Vøyensvingen. I Sagveien 8 til 28 ble det åpnet for sammenhengende blokker inntil 12 meter høye, altså fire etasjer. Dagens blokker i Vøyensvingen er resultat av denne reguleringen. I øvre del av Sagveien ble ikke denne første runden med sanering gjennomført, kanskje fordi området lå inntil områdene ned mot elven som nå ble sammenhengende regulert for industri.

I 1950 var OBOS i gang med å bygge Oslos første drabantby, Lambertseter. De som bodde igjen i byen bodde ofte i gårder som var i galopperende forfall. Kommunens holdning var å rive gamle og usunne bygårder i mur og tre, og erstatte dem med lyst og luftig plassert blokkbebyggelse. Igjen begynte en ny tid for Sagveien 28.

Verkstedindustri og ytterligere forfall

I 1951 ble det søkt bruksendring fra kafé til kosmetisk laboratorium i Sagveien 28, som ble nektet «før det ulovlige tilbygget på gårdsplassen er ordnet opp med»[16]. Saken gikk videre, det ble satt en del betingelser for bruksendring av Arbeidstilsynet, men lite annet skjedde enn videre forfall.

I 1953 bodde bare familien Riiser på tre med leieboer i deler av andre etasje. Familien drev hjemmeindustri, fru Riiser hadde produksjon av fjærhattepynt. Resten av gården var i bruk

Sagveien 28 i 1962.
FOTO: ERLING N. CHRISTIANSEN /OSLO MUSEUM.

til småindustri og lager.[17]

Den kommunale folketellingen for 1953 lister opp:

- Klingenberg Trading – kosmetisk laboratorium og import
- AS Stator – motordeler – verksted
- Nikkelhuset galvanisering og fornikling
- Ellingsen og Ringvold – silketrykkeri
- Norsk filfabrikk – filhogging
- Hallan etui og porteføljefabrikk – papp og papir

De siste beboerne forsvant ganske raskt. I 1958 bodde en mann igjen men han var borte året etter.[18] Småindustrien fylte nå hele gården og bakbygningen. Mange småbedrifter passerte revy i gården; Triangel tinnfabrikk holdt til i stuen i 2. etasje mens T.B. plastindustri produserte plastposer og hadde en plastposemaskin fra kjeller gjennom gulvet og opp i første etasje.[19] For øvrig har mange hatt lokaler her; Finstad såpefabrikk, AS Finmek forniklingsverksted, Eriksen Lampeskjermfabrikk, Wiggo Norvang glassliperi, Westenvik PO agentur engros i teknisk-kjemiske artikler, Gundersen såpe, Sandbraaten Fløvik hadde lager og det var en perlekjedefabrikk og et malerverksted.[20]

Samtidig, i 1955, hadde A/S Sagveien 28/30 ved advokat Erik Sture Larre overtatt eiendommen fra et konsortium.[21] De hadde ønsket å rive og bygge høyblokk, et mål han selv også hadde for eiendomskjøpet.[22] Dette var i tråd med tidens boligpolitikk, målet om å rive eldre bebyggelse hadde allerede ført til at Enerhaugens konglomerat av småhus måtte vike for fire høyblokker på 13 til 15 etasjer, og i Vika hadde de siste leiegårdene veket plass for det nye Rådhuset i mellomkrigstiden. I Sagveien så det ut til å gå samme vei. Men i påvente av rivetillatelse var det stadig småverksteder og småbedrifter i Sagveien 28.

I 1960 ble en søknad fra 1951 om bruksendring i det ulovlige tilbygget i bakgården endelig henlagt. Det ble rett og slett ansett som håpløst å gjøre noe annet enn å vente: «Denne saken kan ikke tas separat da eiendommens bygninger er i så dårlig forfatning at en må regne med en sanering i nær fremtid… Henlegges i arkivet inntil videre.»[23] Bunnivået var nådd. På 90 år hadde Sagveien 28 gått fra å være en staselig og moderne bygård i et fremtidsrettet strøk, til en rivningstruet rønne i et nedslitt og fraflyttet arbeiderstrøk.

Gentrifisering og nytt liv

I indre by vokste det etter hvert frem protester mot systematisk sanering. Damstredet var reddet av kunstnere så tidlig som på slutten av 1950-tallet.[24] Den første reguleringen av området med formål å bevare karakteren av lave hus, ble gjennomført i 1962, med vestsiden av Maridalsveien fra Griffenfeldts gate ved Vøyenbrua og opp til og med Vøyenvolden. På begynnelsen av 1970-tallet begynte beboere og arkitektstudenter med protestaksjoner mot rivning, for en stor del i form av oppussing og dugnadsarbeid på gamle gårder og hus. Folk gjorde altså de gamle gårdene levelige og presentable, og etter hvert ble de store planene for sanering lagt på is.[25] Den store, kommunale byfornyelsen ble vedtatt i 1977. Advokat Sture Larre var ikke bare eiendomsspekulant, men også antikvarisk interessert og aktiv i Fortidsminneforeningen. Det er godt mulig at Sture Larre har været den politiske holdningsendringen som var i emning. Med tiden hadde han endret holdning, for i 1971 kjøpte han gården fra aksjeselskapet og ble eneeier. Han begynte på rehabilitering av gården og restaurering i tråd med anvisninger fra Byantikvaren. Bygningen var da om mulig enda mer forfallen. Gården ble ikke innredet

for boliger, men for kontorer, han fikk hevet taket noe inn mot bakgården for å få inn mer lys, og dermed kunne det skapes kontorplass også på loftet.

Denne typen oppussingsarbeider var fradragsberettiget i skattesammenheng. Men Oslo kommune ville bare gi Sture Larre skattefradrag for kostnadene med å bringe bygningen tilbake til standard for verkstedbygning, og ikke slik han gjorde, til opprinnelig standard. I 1974 gikk han til sak mot kemneren. I dommen står det at gården fremstår tiltalende, da den er utleid til entreprenør som leier hele bygningen og i samtlige rom fra kjeller til loft hadde lagt vegg-til-veggtepper, montert moderne lysarmatur og møblert med tidsmessig kontorutstyr.[26] Han vant saken under tvil, og måtte dermed bære egne saksomkostninger.[27] I 1981 ble Sagveien 28 vedtatt regulert til kontor og spesialområde med formål bevaring.[28] Da hadde Plateringen A/S og Jakk Konfeksjonsdesign A/S kontorer her.[29]

Den eldre bebyggelsen i Oslo sentrum var etterhvert ikke lenger truet med systematiske områdesaneringer. Husene ble attraktive oppussingsobjekter og bygninger i byen ble ansett som verdifulle og miljøskapende. Etterhvert ble loft bygget ut til luksuriøse «penthouseleiligheter» med

Åpning av Arbeidermuseet, 17. juni 2013. FOTO: SIRIL BULL HENSTEIN / OSLO MUSEUM.

store, åpne flater, skråtak og bjelker, og forlatte staller og bryggerhus ble til alternative boliger og studioer for folk i kreative næringer. De siste 30 årene har flere og flere kontorer og andre næringer flyttet inn i de opprinnelige verksteds- og fabrikkbygningene på Sagene, og i dag anses dette som et attraktivt strøk både for arbeidsplasser og boliger. I Oslos kommuneplan fra 2015 er bevaringsreguleringen videreført, og strøket er avmerket som område med nasjonale kulturminneinteresser.

Oslo Museum inngikk avtale med Sture Larre om langtidsleie av Sagveien 28 i 2011/2012, og i 2013 flyttet *Arbeidermuseet* inn. Gården står nå som minne om Sagenes storhetstid og pionerånden som hersket for 150 år siden.

Kirsti Gulowsen er magister i kunsthistorie. Hun har forsket og undervist i middelalderkunst og samtidskunst ved Det norske institutt i Roma og Høgskolen i Bodø, og produsert utstillinger. Hun er i dag ansatt i Oslo byarkiv med ansvar for privatarkivarbeidet.

Kilde- og litteraturhenvisninger::

Kilder i Oslo byarkiv
Boliginstituttet A/S
Branntakstbestyreren, branntakster
Finansrådmannen
Folkeregisteret, Kommunale folketellinger for Kristiania/Oslo
Formannskapet / Bystyret
Kontoret for næringslivet
Magistraten, saksarkiv
Oslo helseråd, boliginspektøren (Nanna Broch)
Plan- og bygningsetaten, byggesaksarkivet
Plan- og bygningsetaten, oppmålingsvesenet

Andre kilder
Byantikvaren i Oslo, saksarkiv

Litteratur
Adressebøker for Oslo.
Arctander, Signy: Miljøforholdene i Oslo. En social-statistisk studie, Oslo, 1928.
Beretning om Kristiania kommune for aarene 1887-1911.
Beretning om Oslo kommune for årene 1912-1947.
Beretning om Oslo kommune for årene 1948-1986.
Bergkvist, Johanne og Hovdhaugen, Unn: Et spørsmål for kommunen: Oslo kommunes boligpolitikk i hundre år, Tobias 2016, 4-17.
Devold, Mirjam: De ulykkeliges venn, 1930.
Femtiaars-Beretning om Christiania Kommune for Aarene 1837-1886.
Gaukstad, Kristin Margrethe: Sagveien 28 – Apotek Falken – min historie, Byminner 1/2014, 56-59.
Hals, Harald: Ti aars boligarbeide i Kristiania, 1920.
Hals, Harald: Fra Christiania til Stor-Oslo, 1929.
Hammer, S.C.: Kristianias Historie IV, 1814-1877 (1923).
Hammer, S.C.: Kristianias Historie V,1878-1924 (1928).
Hansen, Lars Emil: Bydelen som «skiftet ham», Byminner 4/2004, 22-47.
Hansen, Lars Emil: Oslos Montmartre og Greenwich Village – Gjenoppdagelsen av indre by på 1970- og 1980-tallet, Fremtid for Fortiden 2/3-2011, 56-69.
Moland, Tallak: Historien om Akerselva gjennom de siste 400 år, Oslo 2011.
Norges Apotek og deres Innehavere, 1953-2000, IV, 1-16.
Oslo bys historie, Oslo, Cappelen, 1990-1994.
Røde, Gro: Livet langs Akerselva, 2000.
Røde, Gro: Livet langs Akerselva, 2013.

---

1 Tallene er basert på de statlige folketellingene i 1815 og 1865.
2 Norges Apotek IV, 5.
3 Norges Apotek IV, 3.
4 Branntakst 12.08.1879, protokoll K3, fol 285a og 16.02.1882, protokoll K31, fol 28b.
5 Kommunal folketelling for Kristiania, 1899.
6 Kommunal folketelling for Kristiania, 1907.
7 Kommunal folketelling for Kristiania, 1909.
8 Kommunal folketelling for Kristiania, 1912.
9 Beretning om Oslo kommune for årene 1912-1947, I, 73.
10 Bergkvist og Hovdhaugen 2016, 7.
11 Kommunal folketelling for Kristiania, 1923.
12 Kommunal folketelling 1926.
13 Finansrådmannen, brev fra Hvite Bånd av 18/8-1938.
14 Kommunal folketelling 1940.
15 Tidligere beboer i nabogården har i samtale fortalt at han og de andre ungene stjal flasker og solgte dem til en annen skraphandler, og etter en stund stjal dem og solgte dem tilbake (13.09.2013).
16 Byggesaksarkivet, Bygningskontrollen, sak 1461/51.
17 Kommunal folketelling 1953.
18 Byggesaksarkivet, Rapport til Oslo bygningskontroll 2/12-1958; Adressebok for Oslo 1960, 2204.
19 Byantikvaren, befaringsrapport over Hjula-området, 474A av 21/10-1967.
20 Adressebøker for Oslo i perioden.
21 Tinglyst 10/10-55, selger var Egil A. Braathen, Erik B. Hansen, Henrik Hansen og Trygve Barås. Boliginstituttet A/S, Matrikkelkort for Sagveien 28.
22 Byantikvaren, befaringsrapport over Hjula-området, 474A av 21/10-1967. Bekreftet av Erik Sture Larre, 13.09.2013.
23 Byggesaksarkivet, Bygningskontrollen, sak 1461/51.
24 Hansen 2011, 58.
25 Hansen 2011, 60-63.
26 Oslo byrett sak 126/74-XIII-4, dom av 15.09.1975, 7.
27 Dom som ovenfor, 9.
28 S-2521 19/2 1981.
29 Adressebok for Oslo 1980

minner

Audun Kjus

Velkommen til minnekafé

Sted: Bymuseet, 24. oktober 2017

Høsten 2017 går Oslo Museum og Norsk etnologisk gransking sammen om å invitere til en dokumentstasjonsdugnad. Temaet denne gangen er lek i barndommen: Hvor og når lekte du og hvem lekte du sammen med? Hvilke leker var populære og hva var det som gjorde dem interessante? Hvordan endret leken og lekingen seg over tid? Vi ønsker også å undersøke hvordan byrommet ble brukt under lek og hvordan det var formet som lekeplass og lekeområde, var det tilpasset barn eller tilpasset barna seg byrommet? Kvelden innledes med noen fortellinger om lek og barndom. Videre vil vi vise hvordan du kan dele dine fortellinger gjennom det nye nettstedet minner.no.

Det er ikke nytt at museer, universiteter og arkiv samarbeider med privatpersoner om å dokumentere tema fra dagliglivets historie. Mye av det vi vet om tidligere generasjoners skikk og bruk i arbeid og fest er basert på slike innsamlinger. Dagliglivets historier er flyktige og mangfoldige. Det vi opplever som selvfølgelig kommer ikke til å være selvfølgelig for generasjonene som kommer etter oss, og dersom ingen gjør noe systematisk for å dokumentere det, så blir det ubegripelig å forstå hvordan det var.

Norsk etnologisk gransking (NEG)

Norsk etnologisk gransking (NEG) er Norsk Folkemuseums kulturhistoriske arkiv. Ønsker du å vite mer om for eksempel bryllups- eller begravelsesskikkenes historie i Norge? Da bør du komme til oss. Vi har mange «hyllemetre» med grunnleggende kilder til kunnskap om alt fra engslåttens, husvaskingens og ølbryggingens historie, til innføringen av nye kalenderskikker som luciafeiring og halloween. Med minner.no vil vi gjøre denne kulturskatten, som er skaptw ved frivillig dugnadsinnsats av private meddelere rundt om i hele landet, tilgjengelig for Norges befolkning. Planen er at dette skal bli en nasjonal plattform for innsamling av privatpersoners erfaringer, kunnskaper og minner. Det første innsamlingsprosjektet på minner.no handler altså om lek: Hvordan og hvor lekte du da du vokste opp? Du velger selv om beretningen din skal publiseres på nettsiden, eller om den bare skal være tilgjengelig for forskning. Den beste måten å finne ut mer om dette på, er naturligvis å delta i undersøkelsen og bidra med din egen historie til denne felles minnebanken. Da hjelper du samtidig med å lage et godt utgangspunkt for å utvikle minner.no videre.

Audun Kjus er leder for NEG og har doktograd i kulturhistorie. Han er en av initiativtakerne til nettstedet minner.no, og ivrer for å få privatpersoners kunnskaper og minner inn i de historiske arkivene for oppbevaring for ettertiden, og der de senere kan aktiviseres i forskning og formidling.

Treklatring i Homansbyen, ca. 1965.
FOTO: HENRIK ØRSTED / OSLO MUSEUM

Lekeplass i Oslo, ca. 1955.
UKJENT FOTOGRAF / OSLO MUSEUM

Vår på Olaf Ryes plass, 1958.
FOTO: OTTAR GLADTVET / OSLO MUSEUM

Ballspill i Slottsparken, ca. 1975.
FOTO: HENRIK ØRSTED / OSLO MUSEUM

Fontenen i Skillebekkparken, ca. 1950.
FOTO: ROBERT WILSE / OSLO MUSEUM

Løkkefotball, 1960.
FOTO: ATELIER RUDE / OSLO MUSEUM

Innelek med togbane og dukke, 1959.
FOTO: LEIF ØRNELUND / OSLO MUSEUM

Smakebiter av det som skjer i høst på Bymuseet

Wenche Foss som «Den glade enke» på Nationaltheatret, 1956.

UKJENT FOTOGRAF/ OSLO MUSEUM

Nye utstillinger

DIVA
Fotografblikk på teatrets kvinner
Åpning: Torsdag 7. september kl. 18

Søttitallet
Protest, pizza og p-piller
Åpning: Tirsdag 21. november kl. 18

Kultur og Kaffe

Torsdag 28. september kl. 12.30:
DIVA
Kåseri om teaterprimadonnaer fra Christiania Theater og Nationaltheatret, basert på skatter fra Teatermuseets fotosamling. Musikk fra teaterhistorien fremføres.
Besøk i utstillingen «DIVA», der årets jubilanter Johanne Dybwad og Wenche Foss får spesiell oppmerksomhet
Sted: Ballsalen, Frogner hovedgård
NB! Billettsalg. Pris kr 150,-/honnør kr 100,-

Torsdag 23. november kl. 12.30:
Kan du din 70-talls-historie?
Mote, musikk og mat. Et uhøytidelig og musikalsk tilbakeblikk på de viltre 1970-årene. Kaffe og kake
Sted: Ballsalen, Frogner hovedgård
NB! Billettsalg. Pris kr 150,-/honnør kr 100,-

Se **oslomuseum.no** for mer informasjon.

Bymuseets venner

Mandag 25. september kl. 18.30:
Ekebergbanen 100 år
Kåseri og presentasjon av Ekebergbanens spennende historie og betydning
I samarbeid med Søndre Aker historielag.
Sted: Nordstrandshuset, Nordstrandveien 30.

Tirsdag 17. oktober kl. 17:
Quiz: Kjenner du byen og byens historie?
Vi viser deg bilder og du forteller oss hva, hvor og når. Morsom og lærerik quiz. Ta med naboer, barn og eventuelt foreldre.
Sted: Havesalen, Frogner hovedgård.

Fra en bakgård på Rodeløkka ca. 1930.
FOTO: NANNA BROCH / OSLO MUSEUM

Kjenn din by

Tirsdag 22. august kl. 18
Gutten fra Rodeløkka
Forfatter Alf Folmer (96 år) forteller om drap, lyd, lukt og glede
Møtested: Rodes plass

Tirsdag 29. august kl. 18:
Østensjøvannet
Yrende fugleliv og gamle gårder. Turen avsluttes med besøk på Abildsø gård. Ved styreleder i Østensjøvannets venner, Amund Kveim.
Møtested: Lekeplassen i sydenden av vannet, innkjøring fra Østensjøveien.

Søndag 3. september kl. 13:
Akerselvamaraton: «Da industrien dro»
Kun Bjølsen valsemølle er fortsatt i drift ved Akerselva. Hva har skjedd med de andre industrilokalene? Ved bykjenner Leif Gjerland, Dag Andreassen, Norsk Teknisk Museum og Gro Røde, Arbeidermuseet. I samarbeid med Bydel Sagene.
Rause Retter selger mat og kaffe fra kl. 12.
Møtested: Gjerdrumsvei 10.

Tirsdag 5. september kl. 18:
Kvinner i front
En kvinnevridd byvandring fra Stensparken til Vår Frelsers gravlund. Hør om livene til kvinnelige pionerer. Ved professor Willy Aagre, Høgskolen i Sørøst-Norge og forfatter Bente Lindbæk. Musikalske innslag fremført av Sviskeprinsene.
Møtested: Fagerborg kirke, Stensparken.

Tirsdag 12. september kl. 18:
Folk og røvere i Oslo by
Fra Christiania tukthus til røverstatene i Vika. En vandring med utgangspunkt i Eilert Sundt og hans studier av folkelivet. Ved masterstudentene i Museologi og kulturarvstudier, UiO
En nyutviklet mobilapp kan lastes ned før vandringen. Se oslomuseum.no
Oppmøte: Youngs gate 5, ved Tukthuset restaurant.

Tirsdag 19. september kl. 18:
Beste vestkant?
Mellom ambassader, sveitservillaer, nye og gamle boligblokker på Frogner. Ved historiker og redaktør av Oslo byleksikon, Knut Are Tvedt.
Møtested: I Thomas Heftyes gate, på hjørnet av Gabels gate.

Tirsdag 26. september kl. 18:
Middelalderbyen Oslo
Opp fra jorden stiger en by. Bli med på vandring med bykjenner Leif Gjerland og hør om planene for middelalderbyens fremtid.
Møtested: St. Halvards plass ved Oslo ladegård.

Søndag 15. oktober kl. 13:
I Marcus Thranes fotspor
Mannen som ble fengslet for sine sterke meninger! Hør om Thrane, politiske strømninger og datidens Christiania. Ved professor Knut Kjeldstadli og Thranekjenner Gunnar Andreassen. Ved Arbeidermuseet, i samarbeid med LO i Oslo.
Møtested: Rådhusgaten 7.

HVIS DU VIL SE FLERE HISTORISKE OSLOBILDER ENN DE SOM ER TRYKKET I BYMINNER BESØK NETTSTEDET OSLOBILDER.NO

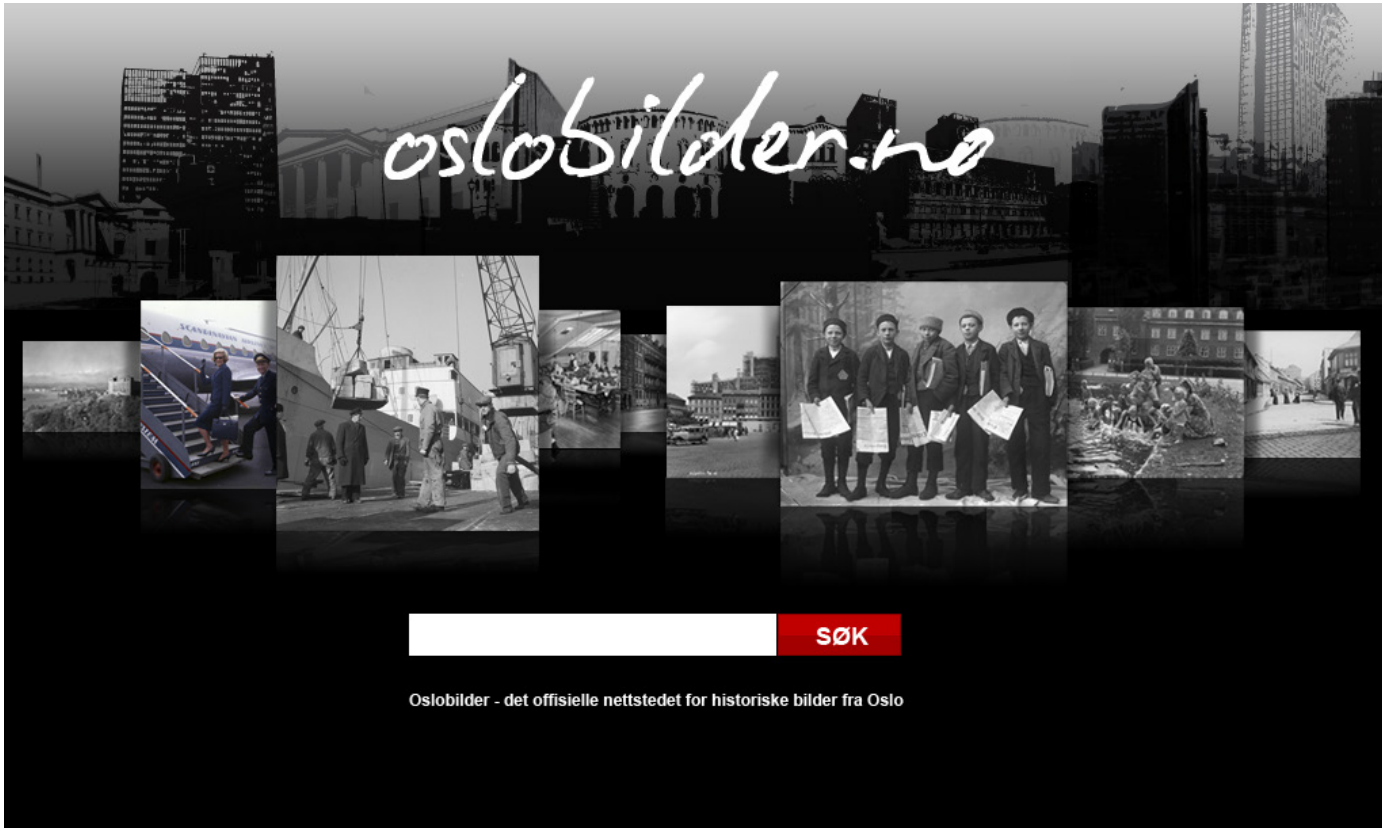

oslobilder.no er en ren bildebase hvor du finner et bredt utvalg fotografier og malerier fra Oslo. Blant disse finner du noen av de beste bildene fra 8 ulike institusjoner som forvalter bilder fra Oslo.

Bidragsyterne er institusjonene Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, Norsk Folkemuseum, Oslo Byarkiv, Oslo Museum, Telemuseet, Norsk Teknisk Museum, DEXTRA Photo og Universitetsbiblioteket i Bergen.

Det er mulig å bestille eller laste ned bilder, bidra med kommentarer eller gi tilleggsopplysninger.

OSLOBILDER.NO

På nettstedet oslobilder.no finner vi nær 2000 bilder tatt av den danske fotografen Henrik Ørsted, som bodde flere år i Oslo. Her viser vi et lite utvalg av hans sommerbilder fra byen, alle fra rundt 1980.

Utsikt fra Abelhaugen mot uterestauranten Kongeterrassen på 7. juni-plassen.

Jordbærsalg på Youngstorget.

Badeliv i Frognerbadet.

Yrende liv på Karl Johan en sommerdag.

Den populære uterestauranten Saras Telt i Spikersuppa.

om;
oslo museum

Oslo Museum mottar støtte fra:

Oslo kommune

KULTURDEPARTEMENTET

VIL DU BLI BEDRE KJENT MED OSLO?
BLI EN VENN!

Er du medlem av Bymuseets venner får du tilsendt Byminner gratis og du får spesialtilbud på Bymuseets arrangement.

Medlemsskap Bymuseets Venner: kr. 400,-
Bedrifter/institusjoner: kr. 1.200,-
Livsvarig medlemskap: kr. 5.000,-

Abonnement Byminner: kr. 250,- pr. år
Løssalg Byminner: kr. 75,-/110,-

Teatermuseet og Interkulturelt Museum har også venneforeninger
– se oslomuseum.no

GRATIS ADGANG

om;
oslo museum

www.oslomuseum.no

om; bymuseet om; arbeidermuseet om; interkulturelt museum om; teatermuseet

Utgitt av Oslo Museum
ISSN 0007-77631

Til Bymuseets venner og abonnenter.
Adresseforandring meldes til DB Partner AS, tlf. 64007039/e-post: OBV@dbpartner.no